

De strijd voor de depenalisering van vrijwillige zwangerschapsafbreking

Jean-Jacques Amy

In 1965 of 1966 was Dr Georges Albertyn pas als gynaecoloog erkend. Op een zaterdagavond werd hij weggeroepen door een collega huisarts voor een dringend consult aan huis wegens ‘*acute buik*’. Op een appartement in één van de mooiere Antwerpse wijken trof hij drie personen aan: een dame in shocktoestand, liggend op een sofa; verder, een man en een vrouw aan een tafel gezeten. De vrouw in nood verkerend was 2 tot 3 maanden zwanger en de andere vrouw was een engeltjesmaakster. De man aan tafel bleek een priester te zijn, met een leidinggevende functie aan een college in een andere stad. De poging tot vruchtafdrijving door middel van instillatie van zeepwater in de baarmoederholte was schromelijk mislukt en had een ernstige infectie veroorzaakt. De vrouw had een plankharde buik, was in shock en alles in haar straalde angst uit. Dr Albertyn liet haar meteen naar het ziekenhuis overbrengen. Een laparotomie werd uitgevoerd. Uit het abdomen werd meer dan twee liter gelig vocht verwijderd en de peritoneale holte werd overvloedig gespoeld. De patiënte maakte een hartstilstand door. Spijts hartmassage trad een onomkeerbare asystolie op. Het overlijden werd geweten aan een septische shock en ‘*multiple organ failure*’.

Op het overlijdensattest vermeldde Dr Albertyn dat het om een *onnatuurlijke dood* ging. Hij verstrekke alle nodige informatie aan de arts die in opdracht van het parket een autopsie uitvoerde. Van deze laatste vernam hij later dat de zaak door het parket zou zijn *geseponeerd*.

Daar heb je in een notendop een overzicht van de gevolgen van het in standhouden door de Belgische wetgever van de extreem restrictieve abortuswet: sterftegevallen of blijvend ernstig handicap bij jonge vrouwen, onverschilligheid bij gezagvoerders, corruptie bij gerechtelijke instanties.

De bewustwording van een revolterend onrecht

In oktober en november 1962 liep ik stage als coassistent in de Dienst Heelkunde van het *Medisch-Heelkundig Instituut* (later herdoopt tot *Ziekenhuis Paul Brien*) op de Lambermontlaan in Schaarbeek. Het was daar dat ik voor het

eerst en totaal onvoorbereid geconfronteerd werd met de wijze waarop vrouwen, die zich aanmeldden met een verhaal van vaginaal bloedverlies en laag abdominale krampen, door de dienstdoende chirurgen werden ‘*behandeld*’. De symptomen – naar de vrouwen beweerden – moesten door een spontaan miskraam zijn veroorzaakt geweest. Dat verhaal werd systematisch in twijfel getrokken. De (mannelijke) arts liet de vrouw verstaan dat het relaas opgemaakt was en dat zij in werkelijkheid een beroep had gedaan op een engeltjesmaakster. De net niet uitgescholden, vaak geterroriseerde en monddood gemaakte patiënte onderging dan meteen, in de kamer van de wacht, een krachtige en langdurige curettage van de baarmoederholte, met een scherpe curette, zonder dat voorafgaand van haar een weloverwogen toestemming werd verkregen en zonder dat enige pijnstillers werden toegediend. De extreem brutale aanpak, de vernedering en de onuitstaanbare pijn tijdens de ingreep moesten in de eerste plaats de betrokkene doen inzien dat zij *nooit meer* een abortus mocht laten verrichten, op straffe van – in de handen van een gediplomeerde geneesheer – opnieuw een gelijkaardige ‘*behandeling*’ te moeten doorstaan.

Na te zijn gepromoveerd en vervolgens mijn diploma in de tropengeneeskunde aan het Instituut voor Tropische Geneeskunde in Antwerpen te hebben behaald, bracht ik vijf volle jaren in de Verenigde Staten door, voor een opleiding in de gynaecologie en de verloskunde. Het is gedurende de vier laatste van die jaren, toen ik in het *Mount Sinai Hospital* in New York werkte, dat de bewustwording zich voltrok. Op een zondag, in de vroege namiddag, in augustus 1967, zag ik voor het eerst in dat vrouwen die een vruchtafdrijving hadden ondergaan, gevolgd door één of andere verwikkeling, wegens het gebrek aan empathie van het gezondheidspersoneel, *gedwongen waren te liegen om geholpen te kunnen worden*. Ik schaamde mij diep dat deze openbaring zich niet vijf jaar eerder, in het MHI Schaarbeek, had voorgedaan.

Maanden later tijdens de lente van 1968, op een zaterdag rond het middaguur, had ik in de gang naast de verpleegeenheid een vrouw van net nog geen twintig op een berrie zien sterven, na een vruchtafdrijving die verkeerd was gelopen. Zij was pas van de spoeddienst overgebracht. Wij hadden geen kans gekregen om haar te reanimeren. Ik beloofde mijzelf dat ik mij ten volle zou inzetten opdat de plaag van de ondeskundig uitgevoerde zwangerschapsafbreking een einde zou worden geroepen. Het ging om een majeur en gemakkelijk oplosbaar probleem van volksgezondheid. Artsen en paramedici moesten hun verantwoordelijkheid

opnemen, ook al bestond nog steeds geen wettelijk kader om dit in het openbaar te doen. Dit was ook de overtuiging van vooraanstaande gynaecologen (waaronder mijn baas, dokter Saul B. Gusberg) en vooruitstrevende politici (met, in de eerste plaats, Republikeinse gouverneur Nelson A. Rockefeller). De twee groepen pleegden overleg. Op 1 juli 1970 was het zover: in de staat van New York, was abortus voortaan wettelijk. Het duurde nog drie jaar vooraleer – in overeenstemming met het beruchte Roe vs. Wade-arrest van het Amerikaanse Hoger Gerechtshof – vrijwillige zwangerschapsafbreking over de hele Verenigde Staten gedepenaliseerd werd. Dramatische beperkingen met betrekking tot de toegang tot medische abortus werden sedertdien in meerdere staten ingevoerd.

Tussen 1971 en 1973, deed ik burgerdienst in Kampala, Oeganda. Die twee jaren hebben mij op emotioneel vlak voor het leven getekend. Generaal Idi Amin Dada had in januari 1971 een staatsgreep gepleegd en hij had zich alle macht toegeëigend. Ook in landen waar terreur heerst, zien vrouwen zich verplicht om hun zwangerschap af te breken, ongeacht het wettelijk kader ter zake. Het Oegandese strafwetboek van 1950 bepaalde in zijn artikel 141 met betrekking tot *‘Pogingen tot het verwekken van abortus’* dat de aborteur/-euse tot een gevangenisstraf van maximum 14 jaar kon worden veroordeeld. Niemand trok zich dit aan.

Zwangerschapsafbrekingen werden verricht, voor zowel medische als sociale indicaties en zonder enige geheimhouding, in het universitaire ziekenhuis waar ik werkte. Wij voerden trouwens baanbrekend klinisch onderzoek in het domein van verwekking van medische abortus door middel van de pas ontdekte natuurlijke prostaglandinen en synthetische derivaten hiervan, en publiceerden uitgebreid hierover. Elders, om vruchtafdrijvingen te verwekken werd in het hele land een beroep gedaan op ambachtelijke middelen (zoals plantaardige producten, die in de vagina werden ingebracht) of andere noodmiddelen, die nog gevaarlijker waren (zoals de klassieke breinaald). Bij twee vrouwen had ik een stuk hout uit de buikholte moeten verwijderen. Sterfte na dergelijke ondeskundig uitgevoerde abortus was frequent.

Na een verblijf van een tweetal maanden in Singapore, bevond ik mij opnieuw in België, waar ik geconfronteerd werd met het strikte verbod op vrijwillige zwangerschapsafbreking. De wet in het strafwetboek van 1867 werd in 1923,

kort na de Eerste Wereldoorlog, uit natalistische overwegingen nog verstrengd. Wegens het ontbreken van zeer betrouwbare anticonceptiemiddelen was clandestiene abortus tot in de jaren 1960 frequent, maar het parket trad niet systematisch op. Tijdens dat decennium stierven nog ieder jaar een vijftigtal Belgische vrouwen aan verwikkelingen opgelopen tijdens of na een vruchtafdrijving. Het aantal gevallen van ernstige morbiditeit zonder fatale afloop was nog meerdere keren groter. Professor Robert Schoysman zou in 1981 voor de rechtbank getuigen dat er tot enkele jaren voordien *geen enkele* dienst voor intensieve verzorging in een Belgisch ziekenhuis bestond, waarvan een of meer bedden niet bezet waren door een vrouw die toegetakeld was ten gevolge van een ondeskundig verrichte abortus.

Zeer talrijk eveneens waren de vrouwen die levenslang restletsels vertoonden na een verknoeide vruchtafdrijving. Sommige artsen verrichtten zwangerschapsafbrekingen uit winstbejag (zoals de Gentse gynaecoloog D... die voor een abortus omstreeks 1970 een honorarium van 25.000 frank opstreek), anderen om vrouwen te helpen die in een noodtoestand verkeerden, maar geen van hen maakte dit bekend. Abortus was omringd door een sfeer van hypocrisie, angst, schaamte en schuldgevoelens en dat gold bijna in dezelfde mate voor het ganse domein van de seksualiteit en de voortplanting.

In 1971 had senator Willy Calewaert een wetsvoorstel tot gedeeltelijke legalisering van abortus ingediend. In januari 1973 werd dokter Willy Peers aangehouden. Op dat ogenblik had hij tussen 250 en 300 zwangerschapsafbrekingen verricht. Zijn onbaatzuchtige activiteit had hij niet geheimgehouden. De ingreep die aanleiding had gegeven tot zijn opsluiting in voorarrest had betrekking op een zwakzinnige minderjarige die door haar pleegvader verkracht was. Peers bracht 34 dagen door in de gevangenis. De vrijheidsberoving bij deze rechtschapen en sociaal bewogen arts veroorzaakte een hevige reactie in de openbare opinie alsook een bewustwording bij gezondheidspersoneel, feministische militanten, politici uit verschillende partijen, rechtsgeleerden. In juni 1973 kwam eindelijk, als antwoord op deze sociale onrust, een wettelijk kader tot stand voor... *anticonceptie*. Ook geboorteregeling was tot dusver onderhevig geweest aan strenge beperkingen.

De abortusproblematiek raakte ondertussen in een stroomversnelling. De vrouwenbeweging, met op de voorgrond vrouwen behorende tot socialistische organisaties; verenigingen voor gezinsplanning en seksuele hervorming;

vrijzinnige en maçonnieke groeperingen; de ULB alsook de jonge VUB behoorden tot de geleidelijk aan sterker wordende cohorte activisten. In navolging van Willy Peers, definieerden een aantal artsen en ander gezondheidspersoneel nu uitdrukkelijk en onverholen *vrijwillige zwangerschapsafbreking als een materie die behoorde tot de openbare gezondheid, die daarom viel onder hun verantwoordelijkheid*. Zij oordeelden dus consequent dat het hun *plicht* was de *gezondheid van vrouwen* veilig te stellen en tot *hulpverlening* over te gaan en daar kwamen zij ook *openlijk voor uit*. Dit standpunt werd *vanzelfsprekend* niet bijgetreden door de *Orde van Geneesheren* en, tot mijn grootste spijt, *evenmin* door de collegiale directie van de ‘*Vrouwenkliniek*’ in het Academisch Ziekenhuis van de Rijksuniversiteit Gent.

In september 1973 ging ik aan de slag in de afdeling Obstetrie van voornoemd ziekenhuis. Het diensthoofd, de vrijzinnige professor dr. Michel Thiery, genoot grote faam als wegbereider voor het aanwenden van moderne anticonceptiva (zoals de pil en het spiraaltje) alsook onder collegae voor zijn kwalitatief hoogstaand klinisch onderzoek in het domein van de inleiding van de baring. Af en toe werd een aanvraag tot abortus tijdens de wekelijkse stafvergadering besproken. Tenzij de betrokken patiënte de meest ernstige ziekte doormaakte of de foetus een zware afwijking vertoonde, was de uiteindelijke beslissing voorspelbaar: pro, twee stemmen (Thiery en Amy); contra, alle andere uitgebrachte stemmen, en dat waren er heel wat meer. De onherroepelijke beslissing luidde dus meestal: de zwangerschapsafbreking zou *niet* in de afdeling worden uitgevoerd. In maart 1974, of wat later – mijn echtgenote en ik waren alleszins reeds feitelijk gescheiden – bevond ik mij ‘s avonds thuis toen de deurbel ging. Een vrouw en een man stonden voor de deur, duidelijk terneergeslagen, en druipend nat onder de stortregen. Ik herkende ogenblikkelijk de dame die ik in verband met een abortusaanvraag voor sociale redenen, een week of tien dagen vroeger op het spreekuur had ontvangen. Haar aanvraag – die mij volkomen gegrond leek – was uiteraard op de laatste stafvergadering verworpen geweest. Ik had haar met een gemotiveerd schrijven naar een Nederlands abortuscentrum doorverwezen, waar zij – ondanks de zwangerschapsduur de gestelde limiet *niet* overschreed – wederom stuitte op een weigering. Ik nodigde het paar uit om binnen te komen. Wij zaten neer en toen merkte ik dat zij allebei, ten einde raad, aan het wenen waren. Ik zag in dat er *geen andere keuze* was: *ik* zou de zuigcurettage zelf verrichten, in mijn

woonplaats. Ik verduidelijkte dat ik geen enkele vergoeding kon aanvaarden. En zo geschiedde de volgende zaterdagavond. Ik had een fietspomp gekocht waarvan ik het leertje binnenin ondersteboven had gedraaid, zodanig dat de pomp zoog in plaats van te blazen. Het overige instrumentarium (spuit en naald voor de lokale verdoving, dilatatoria voor het oprekken van de hals van de baarmoeder, twee plastic zuigcureten, een plastic slang, de opvangfles voor de weefselfragmenten en het bloed) had ik voor het merendeel ontleend aan de instrumentenkast op de dienst. Het resterende materiaal had ik gedurende een twintigtal minuten in kokend water gesteriliseerd. De ingreep verliep vlot: ik hanteerde de zuigcurette voorzichtig en met de vereiste zachtheid, en op mijn aanwijzingen pompte de echtgenoot heel even om het vacuüm te onderhouden. Het leven kon nu verdergaan voor de drie betrokkenen. Het instrumentarium van de verloskamer werd terugbezorgd, gesteriliseerd en opgeborgen waar het hoorde. Grotendeels omwille van mijn soms *rebelse houding* werd mijn contract met de RUG niet verlengd. Gelukkig kon ik kandideren voor een vacant verklaard mandaat aan de VUB. Het Academisch Ziekenhuis van de Brusselse universiteit was nog in opbouw. Ik zou dus tijdelijk werken op de Dienst Gynaecologie en Verloskunde van het *Universitair Ziekenhuis Sint-Pieter*. Mijn activiteit aldaar startte op 1 december 1975.

Bij de aanhouding van Willy Peers in januari 1973 had het diensthoofd, *Pierre-Olivier Hubinont*, meteen zijn onvoorwaardelijke steun aan deze collega betuigd en een eenheid (*'structure d'accueil'*) gecreëerd waar vrouwen die een abortus wensten terecht konden. In 1981, aan de vooravond van het monsterproces dat naar hem zou worden genoemd, had deze sociaalbewogen *'grand patron'* verduidelijkt waar het echt om ging. Hij had gesteld dat de niet-clandestiene abortushulpverlening *'stoorde'* omdat zij ten eerste, onwettelijk was en het gezag van de parketmagistratuur trotseerde en ten tweede, de hypocrisie rond de problematiek van de ongewenste zwangerschap aan het licht bracht. Hij voegde hieraan toe dat de tegemoetkoming van vrouwen die in dergelijke noodtoestand verkeerden een *ethische verplichting* was voor het gezondheidspersoneel en besloot dat *'de enige'* aanvaardbare oplossing erin bestond *abortus volledig te depenaliseren en deze materie uitsluitend in de medische praktijk onder te brengen*. Dat werd zowat het *credo voor al wie zich in de strijd voor de depenalisering engageerde*.

Minister van justitie *Herman Vanderpoorten* had in 1974 van de vijf procureurs-generaal bekomen dat, met betrekking tot vervolgingen voor abortusfeiten, een moratorium met een duur van vier jaar werd ingesteld.

De gerechtelijke wapenstilstand belette het Parket niet om mensen die streden voor depenalisering van abortus lastig te vallen. De vergelijking met een heksenjacht is niet misplaatst. Ter staving van wat ik kom te zeggen, ontleen ik volgende passage aan de '*Geschiedenis van de abortuswetgeving*' te vinden op de website van de vzw Rosa:

In het voorjaar van 1977 wordt Dolle Mina Anne Léger gearresteerd nadat de politie in haar foutgeparkeerde auto in Kortrijk honderdvijftig anticonceptiebrochures heeft gevonden, waarin onder andere twee adressen van abortusklinieken in Nederland vermeld worden. Léger wordt vervolgens aangeklaagd omdat ze propaganda zou hebben gevoerd voor abortus. Dat is immers verboden volgens art. 338 van het strafwetboek. Haar arrest veroorzaakt heel wat opschudding en leidt zelfs tot een nationale abortusbetoging op 5 maart 1977. Onder druk van de vrouwenbeweging, de massale mobilisatie en een brede solidariteitscampagne verwerpen de rechters in hun vonnis het argument dat Léger de brochures actief zou hebben verspreid. Eind maart wordt Anne Léger vrijgesproken. Ik bevond mij die dag op het Gerechtshof in Kortrijk. Aan de muur achter de zetelende magistraten hing een groot kruisbeeld. De scheiding tussen Kerk en Staat was ver te zoeken.

Toen dit bestand in 1978 verliep, besliste *Victor Van Honsté*, procureur-generaal bij het hof van beroep te Brussel, vrijmetselaar en hoogleraar aan de ULB, om de vervolgingen opnieuw in te stellen. De parketmagistraat oordeelde immers dat de wetgevende macht in gebreke was gebleven, dat de abortuswet als gevolg hiervan ongewijzigd was en dat wetten, ook al waren zij niet ten uitvoer gebracht, niet vervielen. Daarvoor dienden zij uit het strafwetboek te zijn geschrapt.

In de periode die op het betreurenswaardige initiatief van Van Honsté volgde gaf de Brusselse magistratuur steeds weer blijk van een zeldzaam gebrek aan sociaal meevoelen. Tot in 1990, wanneer een partiële depenalisering plaatsvond, werd – *wat ook de sociale context* – geen enkele klacht voor abortusfeiten in het grondgebied onder de bevoegdheid van voornoemde magistraat geseponeerd.

Ook in Vlaanderen moesten vrouwen en gezondheidswerkers voor de rechtbank verschijnen. In weerwil van de grondwettelijke bepaling dat alle Belgen gelijk zijn voor de wet en ten gevolge van een vergelijk tussen procureur-generaal *Léon Giet* en hoogleraar gynaecologie-verloskunde *René Lambotte* van de Universiteit van Luik, vond *geen enkel proces* voor zwangerschapsafbreking plaats in de provincies Luik en Luxemburg. Een gelijkaardige overeenkomst werd mogelijk afgesloten met de procureur-generaal bij het Hof van beroep in Antwerpen daar klachten over abortus ook in de provincies Antwerpen en Limburg *systematisch* werden *geseponneerd*.

Talrijke wetsvoorstellen werden na dat van Willy Calewaert ingediend en allen werden door het Parlement verworpen tot dat voorgelegd door *Roger Lallemand, Lucienne Herman-Michielsens en anderen* eerst door de Senaat (in de herfst van 1989) dan door de Kamer (in de vroege lente van 1990) met een grote meerderheid van stemmen werd goedgekeurd. Maar dat heuglijk feit werd voorafgegaan door een verbeterd strijd gevoerd door schitterende vrouwen *en* een schare mannen, met als doel het afdwingen van het zelfbeschikkingsrecht van vrouwen en van de depenalisering van een cruciale medische handeling. Het zelf hebben behoord tot deze groep is het wapenfeit waarop ik het meest trots was en nog steeds ben.

De rechtszaak-Hubinont, genaamd naar de hoogleraar en diensthoofd in het St. Pietersziekenhuis in Brussel, startte in de herfst van 1981. Er werden zo'n dertigtal personen beticht: vrouwen die in de dienst gynaecologie-verloskunde werden behandeld en gezondheidswerkers die werkzaam waren in deze dienst. *Alle* betichten werden veroordeeld tot gevangenisstraffen met uitstel: Pierre-Olivier Hubinont kreeg achttien maanden aan zijn broek; sommige onder de andere beklagden – waaronder ikzelf – vier maanden. Tijdens die periode werd ik, eveneens voor een abortus, door een Nederlandstalige kamer van de Brusselse correctionele rechtbank gevonnisd. Voor beide zaken werd in beroep gegaan. Zij werden gelijktijdig behandeld door de 8ste kamer van het Hof van beroep te Brussel. Het arrest d.d. *30 juni 1983* was surrealistisch: de betichten werden vrijgesproken op basis van hun ... *onoverkomelijke dwaling*. Het hof sprak zich gewoon *niet* uit over de toestand van overmacht waarop de beklagden zich luidkeels beriepen.

De tegenkanting vanuit de meest conservatieve geledingen van de maatschappij hield nooit op. Ian Donald, ‘*Regius Professor of Midwifery at the University of Glasgow*’, alwetende, almachtige, christen moralistische godheid onder Britse gynaecologen en alom erkend monument in het domein van het specialisme omwille van zijn doorslaggevende bijdrage tot de ontwikkeling van de medische echografie, ging vier lezingen houden op het Universitair Ziekenhuis Brugmann, in Brussel. De drie eersten hadden betrekking op echografie. De vierde interesseerde ons meer, want die had als titel ‘*Changing ethical attitudes in Obstetrics and Gynaecology*’. De hoogleraar stond gekend als een fundamentalistische christen. Wij konden onze oren echter niet geloven toen wij gedurende meer dan een uur aanhoudend en op de grofste wijze werden uitgescholden. Donald vergeleek ‘*aborteurs*’ enerzijds [1] met *Vidkun Quisling*, de Noorse militair die tijdens de Tweede Wereldoorlog met de Duitsers samenwerkte en wiens naam synoniem werd voor ‘*verrader*’ en anderzijds [2] met *Josef Mengele*, kamparts in Auschwitz-Birkenau, die aldaar de wreedste ‘*medische*’ experimenten op gevangenen had uitgevoerd en hét symbool werd van de onbegrensde beestachtigheid van het naziregime. Bij afloop van de lezing, waren alle toehoorders *verbijsterd door het verbale geweld*. Ik oordeelde dat ik het hier niet kon bij laten. Ik stond op en stapte tot op een drietal meters van de spreker aan wie ik zei dat artsen en ander gezondheidspersoneel in Brusselse rechtszaken verschenen omdat zij vrouwen die in noodtoestand verkeerden onbaatzuchtig en deskundig hadden bijgestaan. Ik verwees naar de vergelijkingen die hij had gemaakt van onze acties met gruweldaden gepleegd door sadisten en besloot met te zeggen dat ‘*If you would dare repeat in front of this audience that I am a Quisling or a Mengele, I shall step forward and punch you on the nose*’. Hij trok zijn woorden terug en verontschuldigde zich.

Op 14 maart 1984 werd ik opnieuw veroordeeld tot één maand gevangenisstraf met uitstel door de 8ste kamer van de correctionele rechtbank te Brussel. Wij hadden namelijk een zwangerschapsafbreking verricht bij een meisje dat op dertienjarige leeftijd concipieerde na geslachtsgemeenschap met de nauwelijks één jaar oudere zoon van haar moeders levensgezel. Deze vier personen woonden samen, de twee kinderen deelden eenzelfde kamer. De rechtbank hield geen rekening met artikel 375 van het strafwetboek. Dit stelt ondubbelzinnig dat geslachtsgemeenschap met een kind jonger dan veertien jaar gelijkgesteld staat aan ‘*verkrachting*’, omdat geacht wordt dat op die leeftijd niet op zinnige en rationele wijze kan toegestemd worden om te vrijen. De 9e kamer van het Hof

van beroep bevestigde dat vonnis. De vordering van *procureur des konings Dubois* was tegelijk *potsierlijk* wegens zijn totaal achterhaalde visie over sociale materies en *wraakroepend* omwille van zijn met voeten treden van grondwettelijk vastgelegde beginsels. Dubois stelde namelijk dat dit heel jonge meisje probleemloos haar zwangerschap had kunnen uitdragen en het kind opvoeden, daar het ‘*alom geweten [was] dat, in de zwarte getto’s, in de Verenigde Staten, talrijke meisjes op dezelfde leeftijd een kind baarden.*’ Ik had één jaar gewerkt in de ziekenhuizen van het Medical College of Virginia, midden in de ‘zwarte wijk’, in *Richmond, Virginia*, en wist welke de dramatische gevolgen waren van zwangerschappen bij zeer jonge adolescenten behorend tot een achtergesteld milieu. Veel erger nog was Dubois’ volstrekt verzonnen bewering dat ‘*in de Bijbel [stond] geschreven dat de Heilige Maagd veertien jaar oud was toen zij Onze Heer Jezus-Christus ter wereld had gebracht*’. Dat staat nergens in het Nieuwe Testament. Het principe van scheiding van kerk en staat werd vrolijk met voeten getreden. De zetel reageerde niet, mijn raadsman evenmin. Er is geen spoor te vinden van deze hemeltergende argumentatie in het arrest of in het audiëntieblad van de betrokken zitting. De imbeciliteit van een hoogstaande magistraat werd wel in het eerstvolgende nummer van het weekblad *Pan* in de verf gezet. De zogenaamde *Cent lignes du Vilain Coco* op het eerste blad, waren aan Dubois’ requisitoir gewijd. Ook het Hof van Cassatie en het Europees Hof van de Rechten van de Mens (EHRM) hadden geen gehoor voor onze stellingen. Later werd ik nog in een vierde zaak veroordeeld. Op één uitzondering na, m.n. een rechter die mij in eerste aanleg vrijsprak (het Parket ging in beroep en het Hof van beroep veroordeelde mij in de kortste tijden tot de gebruikelijke gevangenisstraf met uitstel), gaven de magistraten blijk van een totaal gebrek aan empathie, aan moed en aan rechtlijnigheid. Zij hadden geen gehoor voor de stelling van het betichte gezondheidspersoneel dat het *niet anders kon* dan de vrouwen in noodtoestand bij te staan. Ook Walter Debrock, voorzitter van de Raad van Bestuur van de VUB, hield rechters niet in hoog aanzien. Meerdere malen had hij mij gezegd: ‘*Il y a la magistrature assise ; il y a la magistrature debout et il y a la magistrature couchée.*’ Wij kregen hoofdzakelijk met deze laatste te maken: vooringenomen en vaak onbekwame, carrière-gedreven pennenlikkers. Op de rechtbank gedroeg ik mij met waardigheid, maar kordaat. Na het arrest van het Hof te hebben voorgelezen (mijn zoveelste veroordeling), vroeg de Voorzitter van één van de Hoven van Beroep voor dewelke ik verscheen of ik nog iets te zeggen had. Ik antwoordde luid en duidelijk: ‘*Ik ga*

ermee door.’ Die vier woorden hadden op mijn raadsman, Meester René Bützler, het effect van een stomp in de maag. Maar *ik kon de zaal verlaten met opgeheven hoofd.*

Ook in Vlaanderen waren steeds meer mensen van mening dat abortus in veilige en legale omstandigheden moest kunnen worden uitgevoerd. In *Gent* ging het *Collectief Anticonceptie*, een centrum voor hulp bij ongewenste zwangerschap, van start in 1980 en vervulde daarmee een pioniersrol in Vlaanderen. Talrijke vrouwen en medewerkers van het Collectief werden in een monsterproces in de stad van Jacob van Artevelde veroordeeld en slechts veel later uiteindelijk vrijgesproken.

In het Academisch Ziekenhuis van de VUB volgden de pogingen tot inbeslagname van medische dossiers elkaar in hoog tempo op. Gebonden aan het beroepsgeheim weigerden wij systematisch hieraan gevolg te geven. Ik maakte steeds gewag van mijn deontologische verplichting om geen stukken te overhandigen wanneer de klacht gericht was tegen een patiënte en niet tegen mij. Twee onderzoeksrechters – met name Bruno Bulthé en Véronique Paulus de Châtelet – die mij op de meest hoffelijke wijze aanspraken, toonden het volste begrip voor mijn weigering en verlieten het ziekenhuis na enkele minuten. Alle andere onderzoeksrechters die ik over de vloer kreeg gedroegen zich als *brutale schoften*. Dit was onder meer het geval voor *Guy Bellemans*, bijgenaamd ‘*de Sheriff*’, die grote faam genoot nadat hij in 1984 de omkoopzaak Standard-Waterschei daterend uit 1982 aan het licht had gebracht. Na enkele bezoeken wist ik hoe ik met hem moest omgaan. Wanneer ik verwittigd werd dat hij, in het gezelschap van zijn griffier, een officier van de gerechtelijke politie, een substituut-procureur des konings en de vertegenwoordiger van de Orde van Geneesheren mij wederom voor de deur van mijn kantoor opwachtede, kon ik mijn ergernis en mijn angst meestal niet meteen bedwingen. Toen ik dan mijn verschijning deed was mijn polsslag nog behoorlijk versneld en mijn bloeddruk navenant gestegen. In de kortste tijden sloeg de situatie volledig om. Tijdens het gesprek poogde ik telkens hem zijn zelfzekerheid en zijn zelfbeheersing te laten verliezen. Eén keer ging het onderhoud als volgt:

Amy: Ik werd geïnformeerd dat u mij wenste te spreken. Mag ik weten wie u bent en in welke hoedanigheid u mij dit bezoek brengt? – Na zijn talrijke bezoeken wist ik uiteraard pertinent wie hij was!

Bellemans, bitsig: U weet heel goed wie ik ben. Ik ben onderzoeksrechter Bellemans.

Amy: Onderzoeksrechter? Kan u dit bewijzen? – Voor één of andere reden kon hij dat blijkbaar niet.

Bellemans, nu zeer kwaad: Ik kom een abortusdossier in beslag nemen. U gaat mij vergezellen naar het Medisch Archief en mij het dossier overhandigen.

Amy: Werd er klacht neergelegd tegen mij of tegen één van onze patiënten?

Bellemans: De klacht is niet tegen u gericht.

Amy: Ik ben dus niet beticht en moet u daarom niet de minste medewerking verlenen. Mijn Code van deontologie verbiedt mij in deze omstandigheden gelijk welke informatie te verstrekken betreffende één van onze patiënten. Ik ga niet naar het archief en verlaat u omdat ik stapels werk heb. – De vertegenwoordiger van de Orde van geneesheren, die daar was om ervoor te zorgen dat de belangen van de patiënte niet in het gedrang zouden komen en om zijn collega bij te staan, zweeg in alle talen.

Het is vermoedelijk na dat bepaald gesprek dat Bellemans mij liet grijpen door twee of drie van zijn trawanten die mij droegen – eerder dan sleurden – tot op het Medisch Archief. 's Anderendaags legde ik klacht neer voor tijdelijke beroving van mijn vrijheid.

Op het Centrum voor Verantwoord Ouderschap (CEVO) op de Henri Jasparlaan te Sint-Gillis werd de abortusarts René Denolf door onderzoeksrechters, hun handlangers en bijgeroepen rijkswachters zo zwaar mishandeld dat hij er een hartinfarct aan overhield. De Orde van geneesheren protesteerde niet.

In oktober 1989 mengde de Faculteit geneeskunde van de KU Leuven zich op een opmerkelijke manier in het abortusdebat. Via een advertentiecampagne in alle Belgische kranten nam de faculteit krachtig stelling tegen het wetsvoorstel Herman-Michielsens-Truffaut dat enkele dagen later in de Senaat zou worden behandeld. Op de faculteitsvergadering bijgewoond door 80 tot 100 aanwezigen werd een motie unaniem (!!!) goedgekeurd die bepaalde dat *‘abortus in wezen niets anders [was] dan het doden van nieuw menselijk leven (sic!)’* en dat artsen vrijgeleide zouden krijgen om *‘iemand (sic!) het leven (sic!) te ontnemen’* *Wij werden aldus – eens te meer door collegae – gecatalogiseerd als moordenaars.*

Daags vóór de goedkeuring door de Kamer van volksvertegenwoordigers van het wetsvoorstel Lallemand-Michielsens, op 29 maart 1990, bevond ik mij

opnieuw in een kantoor van de gerechtelijke politie voor een verhoor en een confrontatie. Enkele dagen later eindigde de strijd die zeventien jaar in beslag had genomen. De wet van 3 april 1990 die vrijwillige zwangerschapsafbreking voor een deel depenaliseerde, stelde een einde aan meer dan anderhalve eeuw verachtelijke schijnheiligheid. De Kerk en de christendemocratische partijen hadden een zware nederlaag geleden. De machtsverhouding binnen de Belgische politieke wereld was voorgoed gekanteld.

Het ontzettend moeizaam en traag verlopen besluitvormingsproces was uitgelopen op het formuleren en het goedkeuren van een wet over de – bijna steeds onoverbrugbare – grens die regeringspartijen en oppositie scheidt. Een vergelijk werd bereikt door een meerderheid van parlementairen die dwars door de regeringscoalitie liep. *Roger Lallemand en Lucienne Herman-Michielsens hadden geschiedenis geschreven*. Het feit dat deze wet niet door de koning werd bekrachtigd, maar wel door de in Raad verenigde ministers – christendemocratische heerschappen, die tegen hadden gestemd, op kop – was een unicum in de annalen van de Belgische wetgevende procedure. Lallemand zou later ook mee het initiatief nemen voor de euthanasiewet. De wet maakte van België na Nederland het tweede land ter wereld met een wettelijke basis voor actieve levensbeëindiging. Andere voorstellen van Lallemand hadden onder meer betrekking op de corruptiebestrijding en de strijd tegen antipersoonsmijnen. Toenmalige voorzitter van de Parti socialiste (PS) Philippe Busquin noemde hem in 1999 *'het geweten van de partij'*.

Velen onder de betichten van de abortusprocessen zullen, net zoals ik, de vooringenomenheid en het totale gebrek aan empathie van bepaalde magistraten in vraag hebben gesteld. Ook in de zaak waarbij dokter *Claude Bellefontaine* betrokken was, was het vonnis wraakroepend. In 1989 werd ere-procureur-generaal *Victor Van Honsté* door koning Boudewijn verheven tot de adel, uit dankbaarheid allicht dat hij *systematisch tegen vrouwen en het gezondheidspersoneel wegens abortusfeiten vervolgingen had ingesteld*. Ik kan mij na al die jaren nog steeds blauw ergeren aan de wijze waarop wij door het Belgische gerecht werden behandeld.

Deze tekst die te vinden is in J. J. AMY, 'Anoniem' is een vrouw – De strijd voor gelijke rechten, Brussel: VUBPress 2019, staat onder copyright.

